analysis and synthesis, systematization of theoretical information from scientific sources, the comparison method. A number of tasks and methods are outlined, which characterize each of the analyzed directions in terms of forming and enriching the vocabulary of a child with severe speech disorders. The methods of dictionary work are singled out and analyzed, which are considered within two main groups: 1) methods of accumulating the content of children's speech; 2) methods aimed at clarifying, consolidating and revitalizing the dictionary, developing its semantic side.

Corrective and developmental vocabulary work, aimed not only at enriching the child's vocabulary, but also at the formation of speech (lexical) competence, outlines the following main general directions of its organization: creation of favorable social conditions for the child's communicative development; stimulation of speech activity at all stages of formation; development of coherent speech as the basis of communication; provision of emotional support; encouragement to expand the cognitive sphere, which has a significant impact on the development of the preschooler's personality. In some places, we observe the statement that corrective and developmental work with this category of children should be reoriented from the process to the result in the activity dimension, to shift the emphasis from the accumulation of normatively defined knowledge, abilities and skills to the formation and development of the ability of a child with severe speech disorders to act practically in a certain speech situation, to communicate with adults and peers, to communicate on various topics. Timely detection of certain speech disorders in a child and a specially organized educational space will make it possible to achieve positive results, create favorable conditions for his further development, schooling, and future socialization.

Key words: *direction, method, speech therapy work, vocabulary, vocabulary work, a child with a severe speech disorder.*

УДК 378.147:001

Дмитро Макух
Національна академія Служби безпеки України
ORCID ID 0000-0001-7480-3808
DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/300-312

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ

У запропонованій статті експліковано педагогічні умови формування професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу.

Доведено, що вони являють собою узгоджений взаємозв'язок освітнього середовища та освітнього процесу у військових закладах вищої освіти з компонентами професійної ідентичності, що сприяє засвоєнню професійного досвіду, самоусвідомленню і самопошуку шляхом інтеріоризації знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти.

Такими педагогічними умовами визначено: розвиток професійно-інтелектуального потенціалу курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу; гуманізацію освітнього середовища та психологічний супровід формування професійної ідентичності курсантів ЗВО; актуалізацію мотивації до формування професійної ідентичності курсантів

ЗВО засобами міждисциплінарного підходу; забезпечення ефективної комунікації у професійній діяльності майбутнього офіцера.

***Ключові слова**: ідентичність, професійна ідентичність, педагогічні умови, освітнє середовище, гуманізація, комунікація, мотивація.*

Постановка проблеми. Становлення професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти відбувається в умовах нестійкості та неврівноваженості функціонування соціуму, перебудови соціально-рольової структури суспільства, втрати традиційних основ, хаосу та глобальних трансформацій, якими позначені усі сфери життєдіяльності. Це супроводжується, з одного боку, відчуттям когнітивного дисонансу, неможливістю відшукати надійний прихисток від життєвих труднощів, а з другого, — безперервним його пошуком, як і пошуком власного професійного Я, яке потребує переосмислення своїх фундаментальних підстав та характеристик. Зважаючи на це, завдання педагога-вихователя полягає передусім у тому, щоб чітко окреслити вектори професіогенези майбутніх офіцерів у скоригованих відповідно до цілепокладання педагогічних умов, що мають відповідати змісту майбутньої професійної діяльності та концепції реформування вищої освіти в Україні.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття педагогічні умови в освітньому дискурсі має найбільш широке семантичне поле, що зумовлене його багатофункціональністю та розмаїтим категоріальним виявом у різних галузях педагогічного знання та різних напрямках наукових досліджень. Передусім воно апелює до обставин, що безпосередньо пов’язані з організацією освітнього процесу, вказує на освітнє середовище, у якому формується особистість. Узгоджуючись з обставинами, які пов’язані з розвитком людини, «педагогічні умови сприяють формуванню її особистості та забезпечують ефективне й цілісне здійснення освітнього процесу» (Пометун, 2008, с. 358-359). Натомість Н. Болюбаш трактує це поняття як сукупність «взаємопов’язаних факторів, що необхідні для цілеспрямованого процесу формування професійної компетентності» (Болюбаш, 2011)], а М. Задорожна – як «сукупність методів, форм, обставин, впливів та засобів освітнього процесу, які спрямовані на організацію взаємодії між студентом (курсантом) та викладачем з метою формування необхідних вмінь та навичок для ефективного їх використання в обраній професії» (Задорожна, 2020, с. 114). Важливо, щоб педагогічні умови моделювали можливості наявного освітнього середовища, а сама освітня діяльність передбачала узгодженість з особистісними характеристиками курсантів.

Проблема сутності та класифікації педагогічних умов обгрунтована у працях В. Андрєєва, О. Гайдамак, М. Звєрєвої, О. Кошової, Н. Лобач, А. Найна, Р. Нізамова, В. Полонського, В. Ягупова та ін. Педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутніх офіцерів є центром дослідницького пошуку В. Аніщенко, П. Дармограя, О. Дуки, М. Задорожної, О. Євсюкова, Р. Невзорова, Г. Полоз, О. Сахніка, О. Шеремети тощо.

Так, у дослідженні Г. Полоз до педагогічних умов успішного професійного саморозвитку курсантів віднесено: реалізацію в освітній діяльності «когнітивної стратегії проблемного самовизначення курсанта-пілота на підставі особистісно орієнтованих технологій; педагогічну підтримку самостійності як інтенції суб'єктності курсанта-пілота в навчальній діяльності, спрямованої на створення власного алгоритму самостійної навчальної діяльності; формування психологічної готовності до професійного та особистісного саморозвитку в навчальній діяльності як цілісного утворення; упровадження в практику професійної підготовки курсантів-пілотів експериментального спецкурсу «Психологія професійного та особистісного саморозвитку» (Полоз, 2011). Ці та інші підходи актуалізують проблемуз'ясування педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутніх офіцерів.

Мета статті. Експлікувати педагогічні умови формування професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань дослідження використано загальнодидактичні (науковості, цілеспрямованості, принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю, динамічності, наступності і послідовності розвитку) та специфічні принципи формування професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу (принцип індивідуалізації, принцип рефлексивності, принцип інтегративності, принцип формування психологічної готовності до виконання професійних завдань, принцип відповідальності).

Виклад основного матеріалу. У нашому розумінні *педагогічні умови формування п*рофесійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу – це узгоджений взаємозв'язок освітнього середовища та освітнього процесу у військових закладах вищої освіти з компонентами професійної ідентичності, що сприяє засвоєнню професійного досвіду,

самоусвідомленню і самопошуку шляхом інтеріоризації знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти. Як бачимо, педагогічні умови як необхідний елемент освітнього процесу входять у його структуру, забезпечуючи ефективне функціонування та потенційні впливи, а також активність всіх його учасників; педагогічні умови поєднують як внутрішні елементи, що складають змістові параметри формування професійної ідентичності майбутніх офіцерів, так і зовнішні обставини процесу їх професійної підготовки; педагогічні умови також постають запорукою ефективності освітнього процесу та реалізації професійних цілей.

Зазначимо, що процес формування професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу має базуватися на змістових параметрах військової підготовки, що здійснюється в рамках освітнього процесу і націлена на реалізацію найголовніших завдань військової освіти відповідно до вимог національного законодавства, європейських та євроатлантичних стандартів щодо забезпечення якості освіти.

Першою педагогічною умовою умовою, що забезпечує формування когнітивного компонента, визначено **розвиток професійно-інтелектуального потенціалу** курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу. Актуальність означеної умови продиктована як технологічними процесами, що значно розширюють функціональне поле діяльності сучасного офіцера, впливаючи на рівень його професіоналізму, так і новітніми соціальними запитами на висококваліфікованих фахівців військової справи, підготовка яких передбачає не тільки високий професійний рівень, а й зростання їх інтелектуального потенціалу.

До об’єктів інтелектуальної власності військових закладів вищої освіти у матеріальній формі вияву належать: зразки модернізованої військової техніки, високотехнологічного озброєння та боєприпасів, засоби радіо-, радіотехнічної розвідки, радіоелектронної боротьби та захисту інформації, комплекси протиповітряної оборони, багатофункціональні ракетні комплекси та реактивні системи залпового вогню, засоби захисту, рятування та життєзабезпечення особового складу в бойових умовах; лабораторно-експериментальні бази для проведення випробувань усієї номенклатури озброєння та військової техніки тощо. Вивчення сучасного технічного оснащення оборонної системи України є предметом програмового освоєння тактико-спеціальної підготовка (освітньо-професійна програма

«Контррозвідувальний захист кібербезпеки держави та об'єктів критичної інфраструктури»).

Збереження та використання означених об'єктів потребують інтелектуальних зусиль курсантів, яким необхідно оволодіти новітніми роботизованими, автономними і дистанційно керованими зразками озброєння та військової техніки різного функціонального призначення та базування, удосконалювати свою професійну компетентність шляхом використання тренажерних систем різних родів Збройних Сил України, взаємодіяти з військовими представниками іноземних держав. Так, метою дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» визначено вивчення здобувачами вищої освіти основ збройної боротьби з розвідувально-підривною діяльністю спецслужб іноземних країн в особливих умовах, способів і тактики дій військових підрозділів під час виконання оперативно-бойових завдань. Фахівцями провідних країн світу у сфері професійної підготовки майбутніх офіцерів значну увагу акцентовано на потребі опанування новітніх технологій, що мають бути поставлені на оборону держави, позаяк створення оборонного потенціалу нового типу продиктоване технологічним «гіперстрибком», зумовленим 4IR (4-th industrial revolution). Ця революція зруйнували межі між біологічними, фізичними та цифровими світами, запропонувавши безперешкодну взаємодію між інтелектуальними машинами та розмивання фізичного і віртуального вимірів виробництва, а також впровадження у систему озброєнь «штучного інтелекту». Відповідно автоматизація та роботизація ЗСУ – це один з пріоритетів сучасної військової підготовки, що потребує активізації інтелектуального потенціалу курсантів ЗВО, їх когнітивних процесів.

Окрім цього, важливо не упустити психологічну складову когнітивної підготовки оперативного співробітника СБ України. Відповідно до робочої програми з психології (модуль 2), когнітивна підготовка передбачає не тільки знання психології пізнавальної діяльності оперативного співробітника та ролі пізнавальних процесів в професійному розвитку особистості (тема 4), а й участь у психологічних тренінгах розвитку пізнавальних процесів оперативного співробітника, серед яких варто виокремити техніку психокорекційної дії на пізнавальну сферу, зокрема прийом «когнітивне реструктурування», метою якого є виявлення і трансформація ірраціональних переконань, які лежать в основі професійної поведінки особистості.

Ці та інші підходи сприятимуть повноцінній реалізації розвитку професійно-інтелектуального потенціалу курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу як першої педагогічної умови.

Друга педагогічна умова **гуманізація освітнього середовища та психологічний супровід формування професійної ідентичності курсантів ЗВО** узгоджується з афективним компонентом професійної «Я-концепції».

Зауважимо, що упродовж останніх років проблема освітнього середовища активно резонує педагогічний простір як України, так і зарубіжних країн. Важливою у контексті нашого дослідження є думка американського педагога Дж. Дьюї, який освітнім середовищем вважав не тільки фізичне оточення людини, а й усі об'єкти, що могли чинити вплив на вихованця. На думку Дж. Дьюі, цей вплив має бути контрольованим, тому освітнім середовищем необхідно керувати: «З допомогою середовища ми або дозволяємо йому стихійно впливати на освіту молоді, або спеціально формуємо для цієї мети відповідні умови. Будь-яке середовище стихійне, якщо воно не сформоване…» (Dewey, 1997, с. 24). Достатньо обгрунтованою є думка Дж. Дьюї про школу як «лабораторію демократії» із доцільно організованим і збалансованим освітнім середовищем. Засновник гуманістичного напрямку в педагогіці К. Роджерс запропонував стратегію фасилітації, що передбачає цілеспрямовану, професійно організовану підтримку і супровід педагогічного впливу на процес виховання. Головними характеристиками педагога-фасилітатора є емпатія, безумовне прийняття особистості вихованця, автентичність (Rogers, 1967). У нашому розумінні освітнє середовище являє собою сферу професійного зростання особистості курсанта військового закладу вищої освіти, що сприяє формуванню його професійної ідентичності та усвідомленої Я-концепції, представленої сіткою соціальних взаємозв'язків та взаємовпливів. Так, на заняттях з психології (Модуль 1. Вступ до професійної психології. Психологія особистості оперативного співробітника СБ України) важливо відпрацювати прийоми посилення стресостійкості, зокрема принцип позитивного ставлення, метод аналогій, що підбадьорюють; метод гуманізації конфлікту; прийом нарощування антистресорних можливостей; уміння виходити за проблему тощо (Екстремальна психологія, 2007). Вивчаючи індивідуально-психологічні властивості особистості курсанта (Тема 3),

підкреслюємо особливу значущість почуття його власної гідності шляхом розкриття внутрішніх потенційних можливостей, а процес самоактуалізації трактуємо як рух до засвоєння більш складного і різноманітного досвіду. Зважаючи на потребу психологічного супроводу формування професійної ідентичності курсантів ЗВО**,** актуалізуємо поняття гуманістичного професіоналізму – термін, яким нині активно оперує соціальна педагогіка, передбачаючи насамперед становлення професійної ідентичності на засадах згоди із собою, самовдосконалення, співіснування з іншими, мірилом якого є любов. Педагогічний професіоналізм скерований на пошук вищого смислового та ціннісного поля, актуалізацію духовних інтенцій та іманентного потенціалу майбутнього офіцера. Саме така скерованість сприяє утвердженню гуманізму, пошуку вершин і звершень.

Таким чином, відповідно до другої педагогічної умови, формування професійної ідентичності курсантів ЗВО засобами міждисциплінарного підходу – це експлікація суб'єктного та професійного потенціалу майбутніх офіцерів, актуалізація їх духовних інтенцій та іманентних можливостей, а також морально-етичних та світоглядних імперативів на засадах гуманізму та пріоритету етичних норм.

Третьою педагогічною умовою у нашому дослідженні є **актуалізація мотивації до формування професійної ідентичності курсантів ЗВО засобами міждисциплінарного підходу.** Реалізація цієї умови передбачає сформованість аксіологічного компонента професійної ідентичності майбутніх офіцерів. Нині є очевидною потреба актуалізації поняття «мотивація» у психолого-педагогічній науці, позаяк воно увібрало в себе множинність інтерпретацій на шляху власної термінологізації. За психологічним словником Шапар зміст цього поняття визначається спонуканнями, що викликають активність організму і визначають її спрямованість. У широкому розумінні цей термін використовується для дослідження причин та механізмів цілеспрямованої поведінки людини і тварин (Шапар, 2007, с. 265). Більшість дослідників вбачає у мотивації головну спонуку активізації поведінки з метою досягнення відповідної мети. При цьому мотив (є похідним від французького *motivus* «спонукання до дії») розглядається як індивідуальна рушійна сила, що змушує вести себе по-іншому, відповідно до потреб розвитку, кар'єри, успіху, авторитету, сили тощо. Прикметно, що у процесі професіогенези вирішальна роль відведена не продуктивності праці, а професійній мотивації, що визначає шлях до

успіху та самоствердження. Тут не можемо оминути увагою відкритий американськими психологами Р. Йєрксом і Дж. Додсоном закон залежності якості (продуктивності) виконуваної діяльності від інтенсивності (рівня) мотивації, згідно з яким «в міру зростання інтенсивності мотивації якість діяльності змінюється відповідно до дзвоноподібної кривої: спочатку підвищується, а потім, перейшовши через точку вищих показників успішності діяльності, поступово знижується. Рівень мотивації, при якому діяльність є максимально успішною, називається оптимумом мотивації» (Шапар, 2007, с. 146). Таким чином, загальноприйнятим є розуміння мотивації як ієрархічно облаштованої сукупності стійких взаємопов'язаних мотивів, що виражають спрямованість особистості, її діяльність та поведінку і постають характеристикою педагогічного процесу. Так, дослідження мотивації до військової служби дозволили А. С. Станішовському виокремити два види мотивів: інституційні, які, формуючись під впливом соціальних, структурних та економічних факторів, відображають групову ідентичність, та особисті мотиви, що відтворюють індивідуальні бажання та амбіції військовослужбовців (Станішовський, 2023). На противагу традиційним підходам, які стверджують пріоритет інституційних форм військової мотивації, автор переконаний у тому, що «військові використовують обидві форми мотивації в процесі професійного становлення» (Станішовський, 2023). Натомість В. В. Ягупов переконує нас у тому, що мотивація військовослужбовців реалізується через ціннісні установки, бо саме вони є тією духовною ланкою, що сполучає фахівця із професійним середовищем, уводить його у професійний світ і світ професійних взаємин, поєднуючи інтереси, потреби, світогляд фахівця з конкретною поведінкою та культурою професійного буття, а тому підвалиною мотивів професійного становлення офіцерів, в тому числі і їхньої професійної ідентичності, є професійні цінності, позаяк «цінності, наприклад, військовослужбовця щодо військово-професійної діяльності, по-перше, проявляються насамперед в його позитивному ставленні до військового фаху; по-друге, характеризуються стійкою усвідомленістю необхідності для успішної військово-професійної діяльності набуття якісної військово-професійної освіти та цілеспрямованого формування військово-професійної компетентності та найголовніше – для військово-професійної самоактуалізації як військового професіонала» (Ягупов, 2022).

Специфіка формування професійної ідентичності курсантів військових ЗВО вимагає від них уміння використовувати освітній потенціал як спеціальних військових дисциплін («Тактико-спеціальна підготовка»), так і дисциплін загальногуманітарного циклу («Психологія»). Відтак, у контексті опрацювання теми «Психологія особистості оперативного співробітника СБ України» (Модуль 1. Вступ до професійної психології. Психологія особистості оперативного співробітника СБ України) поняття «професійної мотивації» як особлива внутрішня стійка спонука успішної реалізації професійних цілей та завдань, увиразнить вихідні засади формування професійної ідентичності курсантів військових ЗВО, сприятиме належній організації поведінки, спрямованої на реалізацію професійного успіху. Успіх мотиваційної складової у професійному зростанні майбутніх офіцерів забезпечується і психолого-педагогічним міждисциплінарним стимулюванням інтеріоризації особистісно-професійних цінностей. Зауважимо, що професійні та патріотичні цінності переплетені такою мірою, що набувають статусу смисложиттєвих орієнтирів і оприявнюються в ситуаціях професійно-морального вибору. Цільовий розвиток ціннісних орієнтацій поглиблює пошук власного соціально-професійного статусу, піднімає престиж професії майбутнього військового та сприяє формуванню його професійної ідентичності.

Четверта педагогічна умова у нашому дослідженні передбачає **забезпечення ефективної комунікації у професійній діяльності майбутнього офіцера.** Позаяк професійна діяльність майбутнього офіцера здійснюється в системі «людина-людина», то комунікативна складова відіграє у ній вирішальну роль, а тому осягнення специфіки професійного спілкування постає одним з найперших завдань професійної підготовки. На думку В. І. Розова, особливість комунікативного простору офіцера СБ України полягає в наступному:

1. Будь-яка комунікація має здійснюватися з неухильним дотриманням законності та моральних правил гідності і честі. У процесі встановлення контактів виправданими є тільки дії в рамках повноважень, у встановленому законом порядку.

2. Оперативно-розшукова і контррозвідувальна діяльність часто супроводжується конфліктним характером спілкування, у якому домінують негативні емоції та стресова напруга.

3. Взаємодія із громадянами нерідко викликає приховану (а іноді й відкриту) неприязнь, протидію, агресію, що не є причиною уникнення контактів.

4. Професійне спілкування із громадянами у зв'язку з високою відповідальністю за результати спілкування позначене підвищеним напруженням й домінуванням негативних емоцій

5. Невід'ємною стороною професійного спілкування з громадянами є певна формалізація подібного спілкування різноманітними нормативно-правовими документами (статутами, інструкціями, наказами, кримінально-процесуальним кодексом тощо) (Розов, 2019)

У такому контексті набуває особливої актуальності проблема комунікативної безпеки офіцера СБ України, що полягає у забезпеченні психологічного захисту від маніпуляцій, обману, психологічного тиску, в конфліктних та екстремальних ситуаціях, збереженні службової таємниці тощо. Відтак поняття ефективної комунікації є таким, що вибудовується на безпечній для професійної діяльності платформі, а «психічна діяльність по забезпеченню власної комунікативної безпеки включає уміння прогнозувати можливі небезпеки, розпізнавати реальні загрози, які виходять від ситуацій або конкретної людини, власного стану, групи чи натовпу; швидко заспокоюватися, приймати адекватне рішення щодо авіктимної поведінки, уникати небезпеки; спостерігати та активно діяти при подоланні таких ситуацій» (Розов, 2019).

Тема «Зміст комунікативної та конфліктологічної підготовки оперативного співробітника СБ України» (Психологія. Модуль 3. Семінарське заняття 1) націлює нас на розвиток комунікативної та конфліктологічної компетентності, що здійснюється не лише через базову психологічну підготовку, а передбачає індивідуальний практичний досвід комунікації з оточенням. Цей досвід, з одного боку, може викликати страх перед конфліктними ситуаціями, відчуття власної неспроможності керувати конфліктом, а з другого, – провокувати неконструктивні моделі поведінки. Зважаючи на те, що конфлікт є унікальним інтерактивним явищем і значною мірою впливає на продуктивність професійної діяльності, його природа та способи запобігання стають важливим предметом обговорення на семінарських заняттях з психології. Тут курсанти отримують змогу пройти діагностику схильності до прояву агресії у різних ситуаціях міжособистісного спілкування, визначити не тільки ступінь

агресивного зараження, а й здатність до гальмування та оволодіння способами перемикання агресивності, що надзвичайно важливо під час актів комунікації.

Висновки. Таким чином, процес формування професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу, що базується на змістових параметрах військової підготовки, передбачає обгрунтування педагогічних умов, що входять у структуру освітнього процесу і постають запорукою його ефективності та реалізації професійних цілей.

До педагогічних умов *формування п*рофесійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу входять у нашому дослідженні:

1. Розвиток професійно-інтелектуального потенціалу курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу;

2. Гуманізація освітнього середовища та психологічний супровід формування професійної ідентичності курсантів ЗВО;

3. Актуалізація мотивації до формування професійної ідентичності курсантів ЗВО засобами міждисциплінарного підходу**;**

4. Забезпечення ефективної комунікації у професійній діяльності майбутнього офіцера.

Перспектива подальших досліджень полягає в експериментальній перевірці визначених педагогічних умов у формуванні професійної ідентичності курсантів військових закладів вищої освіти засобами міждисциплінарного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

Болюбаш, Н. М. (2011). *Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій* (дис. …канд. пед. наук: 13.00.04). Ялта. (Bolyubash, N. M. (2011). *Formation of professional competence of future economists by means of network technologies.* (PhD thesis). Yalta).

Євсюков, О. П., Куфлієвський, А. С., Лєбєдєв, Д. В. (2007). *Екстремальна психологія.* Київ: ТОВ-Август трейд. (Yevsyukov, O. P., Kuflievskyi, A. S., Lebedev, D. V. (2007). *Extreme psychology*. Kyiv: August trade LLC).

Задорожна, М. В. (2020). Основні педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 113-116. (Zadorozhna, M. V. (2020). Basic pedagogical conditions for the formation of professional competence of future precinct police officers. *Psychological and pedagogical problems of professional education and patriotic education of the personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.* Kharkiv, 113-116).

Полоз, Г. М. (2011). *Педагогічні умови професійного саморозвитку курсантів-пілотів в процесі вивчення авіаційної психології* (дис. … канд. пед. наук: 19.00.07). Черкаси. (Poloz, H. M. (2011). *Pedagogical conditions of professional self-development of cadet pilots in the process of studying aviation psychology*. (PhD thesis). Cherkasy).

Пометун, О. І. (2008). Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України.* В. Г. Кремень (ред), (сс. 358-359). Київ: Юрінком Інтер. (Pometun, O. I. (2008). Interactive learning methods. *Encyclopedia of education. Acad. ped. Sciences of Ukraine.* In V. G. Kremen (Ed.), (pp. 358-359). Kyiv: Yurinkom Inter).

Розов, В. І. (2019). Комунікативна складова особистісної безпеки співробітників СБ України. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*, 3, 84-91. Rozov, V. I. (2019). Communicative component of personal safety of employees of the Security Service of Ukraine. *Information security of a person, society, state*, 3, 84-91).

Станішовський, А. С. (2003). Мотиви професійного становлення офіцера. *Актуальні питання у сучасній науці,* 12 (18), 2003-2012. (Stanishovsky A. S. (2003). Motives of becoming an officer professionally. *Current issues in modern science,* 12 (18), 2003-2012).

Шапар, В. Б. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Х.: Прапор. (Shapar, V. B. (2007). *Modern explanatory psychologicaldictionary*. X.: Flag).

Ягупов, В. (2022). Ціннісно-мотиваційний компонент професійної компетентності фахівців: методологічний аспект. *Вісник Національного університету оборони України*, 70, 207–219. (Yagupov, V. (2022). Value-motivational component of professional competence of specialists: methodological aspect. *Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 70, 207–219).

Dewey, J. (1997). *Democracy and Education*. New York, London: The Free Press.

Rogers, C. (1967). Learning to be free. *Person to person of being human*. Walnut Creek, CA: Real People Press, 47–66.

SUMMARY

Makukh Dmytro. Pedagogical conditions for the formation of the professional identity of cadets of military institutions of higher education by means of an interdisciplinary approach.

The study explains the pedagogical conditions for the formation of the professional identity of cadets of military institutions of higher education by means of an interdisciplinary approach.

It has been proven that they represent a coordinated relationship between the educational environment and the educational process in military institutions of higher education with the components of professional identity, which contributes to the assimilation of professional experience, self-awareness and self-search through the internalization of knowledge, abilities and skills of higher education students.

These pedagogical conditions define: development of the professional and intellectual potential of cadets of military institutions of higher education by means of an interdisciplinary approach; humanization of the educational environment and psychological support for the formation of the professional identity of the cadets of higher education institutions; actualization of motivation for the formation of the professional identity of cadets of higher education institutions by means of an interdisciplinary approach; ensuring effective communication in the future officer's professional activities.

Attention is focused on the fact that the training of highly qualified military personnel involves the growth of their intellectual potential, which affects the level of professional development.

It is argued that the specifics of the formation of the professional identity of the cadets of military higher education institutions require them to be able to use the educational potential of both special military disciplines ("Tactical-special training") and disciplines of the general humanitarian cycle ("Psychology").

It is emphasized that the formation of the professional identity of cadets of higher education by means of an interdisciplinary approach is an explanation of the subject and professional potential of future officers, the actualization of their spiritual intentions and immanent capabilities, as well as moral-ethical and worldview imperatives on the basis of humanism and the priority of ethical norms.

It was determined that the development of communicative and conflict-related competence, which is carried out not only through basic psychological training, but involves individual practical experience of communication with the environment.

Key words: *identity, professional identity, pedagogical conditions, educational environment, humanization, communication, motivation.*

УДК 378.016:5-051]:37.042

Лариса Марушко
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID 0000-0002-8373-6747
DOI 10.24139/2312-5993/2024.01-02/312-323

ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто деякі особливості та практичні стратегії реалізації принципів індивідуалізації та диференціації навчання в системі підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей (систематична діагностика індивідуально-типологічних характеристик кожного студента задля їхньої диференціації на типогрупи; використання різних диференційованих форм організації освітньої діяльності (індивідуальної, групової та фронтальної) та відповідних прийомів; забезпечення систематичного зворотного зв'язку і проведення контролю рівня знань з метою поглиблення диференціації навчання до індивідуалізації урахування рівня знань кожного студента).

Ключові слова*: освітня парадигма, майбутні вчителі природничих спеціальностей, індивідуалізація та диференціація навчання, типогрупи, різнорівневі завдання.*

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта, зокрема й педагогічна, спрямовується на виявлення задатків і здібностей студентів, однак це ще не гарантує достатньо інтенсивного їхнього розвитку, що пояснюється значною неоднорідністю студентів, відмінністю їхніх задатків і здібностей. З огляду на це актуалізується необхідність системи певних заходів, які забезпечують розвиток здібностей студентів (у межах статті – майбутніх учителів природничих